

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No8(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 234 sahifa,
12-avgust, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

The Role of English Collocations, Idiomatic Expressions, and Phraseological Units in Developing Communicative Competence in Higher Education	10
<i>Alimov Jamshid Ravshanovich</i>	
Milliy xoslangan lisoniy birliklarni teglash tamoyillari	16
<i>Yorkulov Zafarjon Bakirovich</i>	
Oila a'zolari o'rtasidagi o'zaro tushunishning shaxs kognitiv rivojlanishiga ta'sirining psixologik xususiyatlari	20
<i>Vaydulla Madinabonu Muxtasam qizi</i>	
O'qituvchilar darslarni qanday qiziqarli tashkil etishlari mumkin?	26
<i>Dilnura Rustamovna Xamrayeva</i>	
Tarbiya texnologiyasi – talabalarda ilmiy va sinergetik dunyoqarashni shakllantirish omili sifatida	33
<i>Mamadaliyev Kamolidin Rahmatullayevich</i>	
Maktab direktor maslahatchilarida strategik boshqaruv tafakkurini rivojlantirishning psixologik omillari	40
<i>Rahmatova Nasiba Sobirovna</i>	
Umumta'lim maktablarida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini sinfdan tashqari faoliyat orqali takomillashtirishning pedagogik-metodik tizimi	46
<i>Urinbayeva Dilfuza Abdumannobovna</i>	
Integrativ ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish	50
<i>Xoldavlatova Gavhar Normaxmatovna</i>	
Klaster asosida TVET tizimida pedagogik innovatsiyalar	55
<i>Sobir Azizov</i>	
Muammoli ta'lim texnologiyasi orqali talabalarining kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish: "muammo" divergent–konvergent o'quv sikli	57
<i>Djumabayev G'ulomjon Xalillayevich, Yusupov Muxtorbek Roximovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalari jismoniy tarbiya darslarida regbi elementlarini o'rgatishning tashkiliy-metodik asoslar	62
<i>E. E. Jumayev</i>	
Autentik materiallar asosida bo'lajak nemis tili o'qituvchilarining til ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasining eksperimental samaradorligi	65
<i>Jumayeva Gulxan Amrullayevna</i>	
Aleksandr Nil pedagogik ta'limotida shaxs erkinligini rivojlantirish mexanizmlari: ingliz filologiyasi talabalari misolida	71
<i>Atamirzayev Bahrom Bahodir o'g'li</i>	
TPACK modeli asosida ingliz tilida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning adaptiv metodik tizimi	75
<i>Omonova Maftuna Shermatovna</i>	
Multimodal vizual tayanchlar va flashcard asosidagi topshiriqlar orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilidagi og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi	82
<i>Sevara Alimurodova, Ayubova Saida</i>	
Raqamlashtirish jarayonida elektron ta'lim resurslarini yaratishning metodik asoslarini takomillashtirish	88
<i>Nurmaxanov Kayrat Erpayizovich</i>	
Modulli ta'lim texnologiyalari orqali o'quvchilarda mustaqil fikrlashni shakllantirishning pedagogik asoslari	95
<i>Poyonova Fazilat Olimovna</i>	
Individual ta'lim sharoitida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlash samaradorligini pedagogik tajriba-sinov va matematik-statistik tahlil asosida baholash	100
<i>Gulbaxor Abdullayevna Gaynazarova</i>	

Oliy ta'lim muassasalarida raqamli menejment tizimlarini joriy etish muammolari va ularni bartaraf etishning samarali yo'llari	106
Matnazarov Hurmatbek Egamberganovich	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida ta'lim sifatini boshqarishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	110
Sodiqov Rafikjon Turobjon o'g'li	
Bo'lajak tarbiyachilarning liderlik-boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari ...	114
To'xtayeva Dilrabo Nematovna	
Inklyuziv ta'lim: mohiyati, tamoyillari	119
Choriyeva Muxlisa Jumamurodovna	
The Role of Neuromuscular Dentistry in Dental Practice	123
Turayev Alimjan	
Orthodontics' Digital Transformation (Literature Review)	128
Khusanbaeva Jasmin Shavkatovna, Xazratov A. I.	
O'zbekiston SSRda ta'lim islohotlari davrida pedagogika bilim yurtlari faoliyatida o'qituvchilarni tayyorlash jarayonlari va amaliy muammolar	136
Mamatkulova Maxfuza Kozimovna	
Application of Mechanotherapy Techniques in Oral and Craniofacial Surgical Methodologies (Literature Review)	140
Marufova Farangiz Gayratovna	
Theoretical Foundations for Developing Communicative Competence of Future Doctors	147
Nasimova Shahnoza Ziyodullayevna	
Формирование функциональной грамотности и "гибких навыков" (Soft Skills) у учащихся начальных классов в контексте реализации национальной учебной программы Узбекистана	152
Ю. С. Тажиева	
Talabalarda mustaqil ta'lim olish faoliyatini rivojlantirish metodlari	156
Jabborov Toxirjon Maqsudali o'g'li	
Ingliz va qoraqalpoq tillaridagi onim komponentli frazeologizmlarning lingvomadaniy xususiyatlari	160
Koyshekenova Tatyana Kenesariyevna	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining ijodiy-metodik kompetentligini rivojlantirish texnologiyasi	164
Qo'shaqov Farrux Furqat o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv faollikni oshirishning pedagogik usullari	169
Xoldarova F. M.	
Ingliz tili darslarida ixtisoslashtirilgan maktab o'quvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirish metodikasi	172
Madaminova Muzifa Shukurullo qizi	
Sport ta'limi yo'nalishidagi o'quvchilarining generativ sun'iy intellekt kompetensiyasini baholash mezonlari va indikatorlarini takomillashtirish	178
Nematova Rushana Nemat qizi	
Inklyuziv ta'lim sharoitida koxlear implantli bolalarning eshituv-nutqiy faoliyatini pedagogik tashkil etish metodikasi	184
Mirzayeva Umida Inamovna	
Umumiy o'rta ta'lim muassasasida ijtimoiy-madaniy muhitni rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati	188
Malikova Dilrabaxon	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy-subyektiv pozitsiyasini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari	194
Temirova Shoxsanam Komilovna	
O'zbek tilidagi lingvomadaniy kollokatsiyalarning assotsiativ-semantik xususiyatlari	201
Boymirova Dilshoda Oblayor qizi	
Методы развития компетенций будущих учителей начальной школы в области создания текстов	208
Хаитова Нодира Бафроевна	

Inklyuziv maktabgacha ta'limda bolalarning ijtimoiy-psixologik moslashuvida madaniy-tarixiy va ekologik yondashuvlar integratsiyasi	216
Mengliyeva Gavhar Ibrohim qizi	
Maktabgacha ta'lim jarayonida induktiv metodlardan foydalanishning xorijiy tajribasi	220
Mirazimova Muxabbat Normatovna	
Virtual muzeylar orqali tarixiy tafakkurni rivojlantirishning pedagogik modeli	225
To'ranazarova Muxlisaxon Davlatjon qizi	
Қорақалпоқ, туркман ва инглиз эртақларида образли нутқнинг миллий моделлари: фразеологизм, ранг ва маиший тимсоллар	230
Желбарова Саят Курбанмиратовна, Жаумитбаева Перийзат Караматдиновна	

TALABALARDA INNOVATSION FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART- SHAROITLARI

Axatova Sabina Qo'shmurod qizi

Osiyo xalqaro universiteti doktoranti, Buxoro shahri

Annotatsiya: Ushbu maqola talabalarda innovatsion fikrlashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Unda zamonaviy ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni qo'llashning ahamiyati yoritilgan. Maqolada talabalarning ijodiy salohiyatini oshirishga qaratilgan interfaol usullar, loyihaviy ta'lim va muammoli vaziyatlarni yaratish kabi pedagogik strategiyalar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, o'quv muhitini innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlaydigan tarzda tashkil etish zaruriyati ta'kidlanadi. Tadqiqot natijalari talabalarning kelajakdagi kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatga erishishlari uchun innovatsion fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish muhimligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: innovatsion fikrlash, pedagogik shart-sharoitlar, talabalar, ta'lim, ijodkorlik, interfaol usullar, loyihaviy ta'lim.

Abstract: This article is dedicated to analyzing the pedagogical conditions for developing innovative thinking in students. It highlights the importance of applying innovative approaches in the modern educational process. The paper examines pedagogical strategies such as interactive methods, project-based learning, and creating problem situations aimed at enhancing students' creative potential. Furthermore, it emphasizes the necessity of organizing an educational environment that supports innovation. The research findings indicate the importance of forming innovative thinking skills for students to succeed in their future professional activities.

Key words: innovative thinking, pedagogical conditions, students, education, creativity, interactive methods, project-based learning.

Аннотация: Данная статья посвящена анализу педагогических условий развития инновационного мышления у студентов. В ней освещается важность применения инновационных подходов в современном образовательном процессе. В работе рассматриваются такие педагогические стратегии, как интерактивные методы, проектное обучение и создание проблемных ситуаций, направленные на повышение творческого потенциала студентов. Также подчеркивается необходимость организации образовательной среды, поддерживающей инновации. Результаты исследования показывают важность формирования навыков инновационного мышления для успешной будущей профессиональной деятельности студентов.

Ключевые слова: инновационное мышление, педагогические условия, студенты, образование, творчество, интерактивные методы, проектное обучение.

KIRISH

Inson kapitalini rivojlantirish va raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash bugungi globallashuv sharoitida har bir davlatning ustuvor vazifasidir. Texnologik transformatsiyalar va innovatsion taraqqiyot davrida talabalarda innovatsion fikrlashni shakllantirish ta'lim sifatini oshirish, intellektual salohiyatni rivojlantirish va jahon standartlariga mos keladigan kadrlar tayyorlashning muhim sharti hisoblanadi^[1].

Zamonaviy ta'lim tizimi talabalardan nazariy bilimlarni o'zlashtirishdan tashqari, muammolarni nostandart hal etish, yangi g'oyalar yaratish va innovatsion yechimlarni topish qobiliyatini, ya'ni ijodiy fikrlashni talab qiladi^[2]. Bu ko'nikma raqobatbardosh global muhitda innovatsion taraqqiyotning hal qiluvchi omili sifatida e'tirof etiladi. O'zbekiston Respublikasining 2019-yildagi "Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" kabi milliy ta'lim islohotlari ham intellektual salohiyatni oshirish va ta'lim sifatini yaxshilashga qaratilgan bo'lib, bu jarayonda innovatsion fikrlashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlarini ilmiy asoslash dolzarb ahamiyat kasb etadi^[2].

Yosh avlodning kelajakdagi hayotida muvaffaqiyatga erishishi uchun ijodiy fikrlash ko'nikmalarini oshirish muhimligi Ayosova Z.Q. tomonidan ham ta'kidlangan bo'lib, bu borada psixologik jihatlarni ilmiy o'rganish zaruriyati mavjud^[3].

Ushbu tadqiqotning maqsadi talabalarda innovatsion fikrlashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlarini ilmiy-nazariy jihatdan asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot doirasida quyidagi vazifalar belgilandi:

- innovatsion fikrlashning nazariy asoslari va mohiyatini, uning tushunchalari, tuzilishi va rivojlanish bosqichlarini tahlil qilish;
- innovatsion fikrlashni rivojlantirishning samarali pedagogik metodlari, texnologiyalari va ta'lim muhiti xususiyatlarini aniqlash ^[1];
- pedagoglarning innovatsion fikrlashni shakllantirishdagi roli va kompetensiyalarini o'rganish ^[3];
- hamda innovatsion fikrlashni baholash va rivojlantirishning amaliy mexanizmlarini ishlab chiqish.

Xalqaro tadqiqotlar, jumladan, yaponiyalik Yuji Kato, xitoylik Li Vey va amerikalik Robert K. Merton ishlarida interaktiv o'qitish, zamonaviy texnologiyalar hamda ilmiy-tahliliy yondashuvlarning muhimligi ta'kidlanadi ^[1]. Ijodiy pedagoglarning ta'lim sifatini kafolatlashdagi o'rnini ham alohida e'tiborga molikdir ^[3].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bugungi globallashuv va texnologik transformatsiyalar davrida inson kapitalini rivojlantirish hamda raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash har bir davlatning ustuvor vazifasi ekanligi ilmiy adabiyotlarda keng e'tirof etilmoqda. Ta'lim sifatini oshirish, intellektual salohiyatni rivojlantirish va jahon standartlariga mos keladigan kadrlar tayyorlashda talabalarda innovatsion fikrlashni shakllantirishning ahamiyati ko'plab tadqiqotlar markazida turibdi ^[1].

Zamonaviy ta'lim tizimi talabalardan nafaqat nazariy bilimlarni o'zlashtirishni, balki muammolarni nostandart hal etish, yangi g'oyalar yaratish va innovatsion yechimlarni topish qobiliyatini, ya'ni ijodiy fikrlashni talab qiladi. Bu ko'nikma raqobatbardosh global muhitda innovatsion taraqqiyotning hal qiluvchi omili sifatida e'tirof etiladi ^[2].

O'zbekiston Respublikasining 2019-yildagi "Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" kabi milliy ta'lim islohotlari ham intellektual salohiyatni oshirish va ta'lim sifatini yaxshilashga qaratilgan bo'lib, bu jarayonda innovatsion fikrlashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlarini ilmiy asoslash dolzarb ahamiyat kasb etadi ^[2].

Yosh avlodning kelajakdagi hayotida muvaffaqiyatga erishishi uchun ijodiy fikrlash ko'nikmalarini oshirish muhimligi Ayosova Z.Q. tomonidan ham ta'kidlangan bo'lib, bu borada psixologik jihatlarni ilmiy o'rganish zaruriyati mavjud ^[3].

Innovatsion fikrlash tushunchasi zamonaviy pedagogika va psixologiyada markaziy o'rin tutadi. Xalqaro ilmiy tadqiqotlar, jumladan, "International Journal of Scientific Researchers" jurnalida chop etilgan maqolada ijodiy fikrlash muammolarni nostandart hal etish, yangi g'oyalar yaratish va innovatsion yechimlarni topish qobiliyati sifatida ta'riflanadi ^[2]. Bu ta'rif innovatsion fikrlashning mohiyatini ochib berib, uni oddiy bilimlarni o'zlashtirishdan farqli o'laroq, faol, transformativ va yaratuvchanlikka yo'naltirilgan jarayon sifatida ko'rsatadi. Innovatsion fikrlashning asosiy komponentlari sifatida divergent fikrlash (turli xil g'oyalarni yaratish qobiliyati), tanqidiy fikrlash (nazariyalarni tahlil qilish va shubha ostiga olish qobiliyati) hamda ijodiy yondashuv (muammolarni hal qilishning samarali strategiyalarini ishlab chiqish) ajratib ko'rsatiladi ^[2]. Bu komponentlar birgalikda shaxsning murakkab vaziyatlarda samarali harakat qilish, mavjud bilimlarni yangi kontekstlarga tatbiq etish va asl yechimlarni topish qobiliyatini ta'minlaydi.

Ayosova Z.Q. o'z tadqiqotida talabalarning ijodiy faoliyatida namoyon bo'ladigan ko'plab tarkibiy sifatlarni aniqlagan bo'lib, bu innovatsion fikrlashning chuqur psixologik asoslariga ishora qiladi ^[3]. Ushbu sifatlarni kognitiv qobiliyatlarni, jumladan, yangi ma'lumotlarni izlash, ularni qayta ishlash va o'zgartirish, muammolarni aniqlash hamda turli original g'oyalarni yaratishni o'z ichiga oladi. Innovatsion fikrlashning motivatsion komponentlari intellektual faollik, qiziquvchanlik, fikrlash mustaqilligi va oqilona tavakkalchilikka tayyorlik kabi xususiyatlar bilan belgilanadi. Xulq-atvorga oid xususiyatlar esa semantik va obrazli moslashuvchanlik, obyektlarni takomillashtirish qobiliyati hamda vazifalarga ijodiy yondashuvni o'z ichiga oladi. Bu xususiyatlarning barchasi samarali muammolarni hal qilish va yangi yechimlarni ishlab chiqishga xizmat qiladi ^[3]. Shunday qilib, innovatsion fikrlash nafaqat intellektual jarayon, balki shaxsning motivatsion, kognitiv va xulq-atvor xususiyatlarini qamrab oluvchi kompleks hodisadir.

Talabalarda innovatsion fikrlashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari masalasi xalqaro miqyosda keng o'rganilmoqda. "Pedagogical Conditions for Preparing Students for Innovative Activities" nomli maqolada ta'kidlanishicha, talabalarni innovatsion faoliyatga tayyorlash globallashgan, texnologik jihatdan o'zgaruvchan muhitda raqobatbardosh mutaxassislarni rivojlantirish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega ^[1]. Pedagogik inno-

vatsiya ta'lim sifatini oshirish, intellektual rivojlanishni rag'batlantirish va global standartlarga moslashish uchun yangi g'oyalar, metodlar va texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etishni o'z ichiga oladi. Samarali pedagogik shart-sharoitlar qatoriga mustahkam ta'lim tizimi, ijodiy va tahliliy fikrlashni rivojlantirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish hamda resurslarning mavjudligini ta'minlash kiradi ^[1]. Bu shart-sharoitlar talabalarning innovatsion salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish uchun zarur bo'lgan asosni yaratadi.

Xalqaro tadqiqotchilar innovatsion fikrlashni rivojlantirish bo'yicha turli strategiyalarni ilgari surganlar. Yaponiyalik olim Yuji Kato ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun interaktiv o'qitish metodlari va yangi texnologiyalardan foydalanishni targ'ib qiladi ^[1]. Uning yondashuvi talabalarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantirishga qaratilgan bo'lib, bu ularning mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini kuchaytiradi. Xitoylik olim Li Vey esa ijtimoiy-madaniy sharoitlarga, o'qituvchilarning ijodkorligini rag'batlantirishga va elektron resurslar, virtual sinflar kabi innovatsion texnologiyalardan foydalanishga, shuningdek, guruhda o'qitishga e'tibor qaratadi ^[1]. Uning tadqiqotlari ta'lim muhitining innovatsion fikrlashni shakllantirishdagi kompleks rolini ko'rsatadi. Amerikalik olim Robert K. Merton ilmiy tadqiqotlar, tahliliy yondashuvlar hamda ilmiy va ijodiy fikrlashni integratsiyalashni asosiy shartlar sifatida ta'kidlaydi ^[1]. Mertonning nuqtai nafari innovatsion fikrlashning chuqur ilmiy asosga ega bo'lishi va doimiy tahlil orqali takomillashib borishi zarurligini ko'rsatadi. Bu yondashuvlar innovatsion fikrlashni rivojlantirishda metodologik xilma-xillik va kompleks yondashuvning muhimligini tasdiqlaydi.

Innovatsion fikrlashni rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalar va ta'lim muhiti hal qiluvchi ahamiyatga ega. Interaktiv o'qitish, onlayn platformalar, multimedia va virtual laboratoriyalar kabi vositalar o'rganish va ijodiy rivojlanishni kuchaytirish uchun muhimdir ^[1]. Bu texnologiyalar talabalarga murakkab muammolarni simulyatsiya qilish, eksperimentlar o'tkazish va real dunyo vaziyatlarida o'z g'oyalarini sinab ko'rish imkoniyatini beradi. Shuningdek, ijtimoiy va madaniy muhit ham innovatsion fikrlashni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi ^[1]. Ta'lim muhiti talabalarni mustaqil va ijodiy yondashuvlarni rivojlantirishga undashi, ularni nazariy bilimlardan tashqari, amaliy ko'nikmalarni egallashga rag'batlantirishi lozim ^[2]. Bu, o'z navbatida, talabalarning divergent fikrlash, tanqidiy tahlil va ijodiy yechimlarni topish qobiliyatini mustahkamlaydi. Ta'lim muassasalarida innovatsion madaniyatni shakllantirish, xatolardan qo'rqqmaslik va eksperimentlarga ochiqlik muhitini yaratish innovatsion fikrlashni rivojlantirishning asosiy shartlaridan biridir.

Pedagoglarning innovatsion fikrlashni shakllantirishdagi roli va kompetensiyalari alohida e'tiborga molik. Ayosova Z.Q. ta'kidlaganidek, ijodiy pedagoglar ta'lim sifatini kafolatlashda fundamental ahamiyatga ega ^[3]. O'qituvchilarning o'zlari innovatsion fikrlashga ega bo'lishlari, yangi o'qitish metodlarini qo'llashga tayyor bo'lishlari va talabalarning ijodiy salohiyatini ochishga qodir bo'lishlari lozim. Li Vey ham o'qituvchilarning ijodkorligini rag'batlantirishga e'tibor qaratadi, bu esa ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni joriy etish uchun muhimdir ^[1]. Pedagoglar talabalarda intellektual faollik, qiziquvchanlik, fikrlash mustaqilligi va oqilona tavakkalchilikka tayyorlik kabi motivatsion xususiyatlarni rivojlantirishlari kerak ^[3].

Shuningdek, ular talabalarning kognitiv qobiliyatlarini, ya'ni yangi ma'lumotlarni izlash, qayta ishlash, muammolarni aniqlash va original g'oyalar yaratish ko'nikmalarini shakllantirishda yetakchi rol o'ynaydi. Pedagoglarning o'zlari ham doimiy ravishda kasbiy rivojlanishlari, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirishlari va innovatsion ta'lim amaliyotlarini joriy etishlari zarur.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, talabalarda innovatsion fikrlashni rivojlantirish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u nazariy asoslar, pedagogik metodlar, texnologik vositalar, ta'lim muhiti va pedagoglarning kompetensiyalarini o'z ichiga oladi. Mavjud tadqiqotlar innovatsion fikrlashning turli jihatlarini yoritgan bo'lsa-da, ularni O'zbekiston ta'lim tizimi sharoitlariga moslashtirish va kompleks pedagogik shart-sharoitlarni ilmiy-nazariy jihatdan asoslash, shuningdek, amaliy tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda. Ushbu tadqiqot aynan shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan bo'lib, innovatsion fikrlashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlarini tizimli tahlil qilish va ularning samaradorligini oshirish bo'yicha amaliy mexanizmlarni taklif etish orqali ta'lim amaliyotiga muhim hissa qo'shishni maqsad qilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot talabalarda innovatsion fikrlashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlarini ilmiy-nazariy jihatdan asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan bo'lib, o'z oldiga qo'ygan maqsad va vazifalarni amalga oshirishda kompleks metodologik yondashuvga tayandi. Tadqiqot dizayni nazariy tahlil, empirik ma'lumotlarni yig'ish va pedagogik eksperimentni o'z ichiga olgan aralash (mixed-methods) yondashuvga asoslangan. Bu yondashuv innovatsion fikrlashning nazariy asoslarini chuqur o'rganish, mavjud amaliyotni tahlil qilish va taklif etilayotgan pedagogik shart-sharoitlarning samaradorligini eksperimental tarzda sinovdan o'tkazish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqotning obyekti oliy ta'lim muassasalarida talabalarda innovatsion fikrlashni rivojlantirish jarayoni bo'lsa, subyekti Toshkent shahridagi bir nechta oliy ta'lim muassasalarining bakalavriat bosqichi talabalari hamda ularga dars beruvchi professor-o'qituvchilar hisoblanadi. Tanlovga turli yo'nalishdagi (texnik, gumanitar, iqtisodiy) talabalar kiritildi, bu esa innovatsion fikrlashning turli sohalaridagi namoyon bo'lish xususiyatlarini hisobga olishga yordam berdi. Tadqiqotda jami 450 nafar talaba va 70 nafar professor-o'qituvchi ishtirok etdi. Eksperimental guruhlar va nazorat guruhlar har bir oliy ta'lim muassasasidan tasodifiy tanlash usuli orqali shakllantirildi, bu esa natijalarning obyektivligini ta'minlashga xizmat qildi.

Tadqiqot uch bosqichda amalga oshirildi.

Birinchi bosqichda (2021-2022-yillar) innovatsion fikrlashning nazariy asoslari, mohiyati, tuzilishi va rivojlantirish bosqichlari chuqur tahlil qilindi. Bu bosqichda mavzuga oid mahalliy va xorijiy adabiyotlar, jumladan, Yuji Kato, Li Vey, Robert K. Merton^[1] hamda Ayosova Z.Q.^[3] kabi olimlarning ishlari o'rganilib, innovatsion fikrlashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlariga oid mavjud yondashuvlar tizimlashtirildi. Shuningdek, tadqiqotning metodologik apparati (maqsad, vazifalar, obyekt, predmet, gipoteza, metodlar) ishlab chiqildi.

Ikkinchi bosqichda (2022-2023-yillar) talabalarda innovatsion fikrlash darajasini aniqlashga qaratilgan empirik tadqiqotlar o'tkazildi. Bu bosqichda diagnostik so'rovnomalalar, testlar va intervyular yordamida talabalarning innovatsion fikrlash darajasi, pedagoglarning innovatsion faoliyatga tayyorligi va ta'lim muhitining innovatsion fikrlashni rivojlantirishga ta'siri o'rganildi. Shu bilan birga, innovatsion fikrlashni rivojlantirishning samarali pedagogik shart-sharoitlarini sinovdan o'tkazish maqsadida pedagogik eksperiment rejalashtirildi va amalga oshirildi.

Uchinchi bosqichda (2023-2024-yillar) olingan empirik ma'lumotlar sifat va miqdoriy jihatdan tahlil qilindi, tadqiqot natijalari umumlashtirildi, xulosalar shakllantirildi va ta'lim amaliyotiga joriy etish uchun ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Innovatsion fikrlash tushunchasi, uning komponentlari (divergent fikrlash, tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv)^[2] hamda pedagogik shart-sharoitlarning nazariy asoslarini chuqur o'rganishda qo'llanildi. Mavjud adabiyotlar tahlili orqali innovatsion fikrlashning mohiyati va tuzilishi, uning rivojlanish mexanizmlari aniqlandi.

Qiyoslash va umumlashtirish: Turli olimlarning innovatsion fikrlashni rivojlantirishga oid yondashuvlari (masalan, Yuji Kato, Li Vey, Robert K. Merton^[1]) qiyosiy tahlil qilindi va ularning umumiy jihatlari hamda o'ziga xos xususiyatlari umumlashtirildi. Bu, o'z navbatida, O'zbekiston ta'lim tizimi sharoitlariga mos keladigan samarali pedagogik shart-sharoitlarni aniqlashga yordam berdi.

Tizimlashtirish va modellash: Innovatsion fikrlashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari tizimi ishlab chiqildi va ularning o'zaro bog'liqligi modellashirildi. Bu tizim ta'lim muhiti, pedagogik metodlar, texnologiyalar va pedagoglarning kompetensiyalarini o'z ichiga oldi.

Induksiya va deduksiya: Xususiy holatlardan umumiy xulosalarga o'tish (induksiya) va umumiy qonuniyatlardan xususiy holatlarni tushuntirish (deduksiya) orqali innovatsion fikrlashni rivojlantirishning universal va spetsifik jihatlari aniqlandi.

So'rovnomalalar: Talabalarning innovatsion fikrlashga bo'lgan munosabati, ularning ijodiy faoliyatdagi ishtiroki, innovatsion g'oyalarni yaratishga tayyorligi, shuningdek, ta'lim muhitining innovatsion fikrlashni rivojlantirishga ta'siri bo'yicha ma'lumotlar yig'ish uchun maxsus ishlab chiqilgan so'rovnomalalar qo'llanildi. Pedagoglar uchun esa innovatsion metodlarni qo'llash darajasi, ijodiy pedagogik faoliyatga tayyorligi va innovatsion fikrlashni rivojlantirishdagi kompetensiyalari bo'yicha so'rovnomalalar o'tkazildi.

Intervyular: Oliy ta'lim muassasalarining tajribali professor-o'qituvchilari, kafedra mudirlari va ma'muriyat vakillari bilan innovatsion fikrlashni rivojlantirishning mavjud muammolari, samarali yondashuvlar va pedagogik shart-sharoitlar bo'yicha chuqur intervyular o'tkazildi. Bu intervyular sifat ma'lumotlarini yig'ish va muammoning chuqur ildizlarini aniqlashga yordam berdi.

Testlar: Talabalarning innovatsion fikrlash darajasini obyektiv baholash maqsadida ijodiy fikrlash testlari (masalan, Torrens ijodiy fikrlash testining moslashtirilgan versiyasi, muammoli vaziyatlarni hal qilish testlari) qo'llanildi. Bu testlar divergent fikrlash, tanqidiy tahlil va ijodiy yechimlarni topish qobiliyatini baholashga qaratilgan edi^[2]. Test natijalari talabalarning innovatsion fikrlash darajasini boshlang'ich, o'rta va yuqori darajalarga ajratish imkonini berdi.

Dars jarayonlari, seminar mashg'ulotlari va loyiha faoliyati davomida talabalarning innovatsion fikrlash ko'nikmalarining namoyon bo'lishi, ularning muammolarni hal qilishga ijodiy yondashuvi, guruhdagi o'zaro hamkorligi va yangi g'oyalar yaratish qobiliyati kuzatildi. Kuzatish natijalari maxsus ishlab chiqilgan kuzatish protokollari asosida qayd etildi. Bu kuzatishlar pedagogik eksperimentning samaradorligini baholashda muhim ahamiyat kasb etdi.

Tadqiqotning markaziy empirik metodi pedagogik eksperiment bo'ldi. Eksperimentning maqsadi talabalarda innovatsion fikrlashni rivojlantirishning taklif etilayotgan pedagogik shart-sharoitlari va metodlarining samaradorligini amaliy jihatdan sinovdan o'tkazishdan iborat edi. Eksperimentda 200 nafar talaba ishtirok etdi, ular teng ikkita guruhga bo'lindi: eksperimental guruh (100 nafar) va nazorat guruhi (100 nafar).

Konstatatsiya bosqichi: Eksperiment boshlanishidan oldin har ikkala guruh talabalarining innovatsion fikrlash darajasi diagnostik testlar va so'rovnomalar yordamida aniqlandi. Bu bosqichda guruhlar o'rtasida innovatsion fikrlash darajasi bo'yicha sezilarli farqlar yo'qligi tasdiqlandi.

Shakllantiruvchi bosqich: Eksperimental guruhda innovatsion fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan maxsus pedagogik shart-sharoitlar va metodlar joriy etildi. Bu shart-sharoitlar quyidagilarni o'z ichiga oldi:

Interaktiv o'qitish metodlari: Loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning), muammoli ta'lim (Problem-Based Learning), keys-stadi (Case Study), miya hujumi (Brainstorming), debat va munozaralar. Bu metodlar talabalarni faol ishtirok etishga, mustaqil fikrlashga va muammolarni nostandart hal etishga undadi ^[1, 2].

Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish: Onlayn platformalar, multimedia resurslari, virtual laboratoriyalar, simulyatsion dasturlar va elektron resurslar orqali o'quv jarayonini boyitish. Bu texnologiyalar talabalarga murakkab muammolarni simulyatsiya qilish, eksperimentlar o'tkazish va o'z g'oyalarni sinab ko'rish imkoniyatini berdi ^[1].

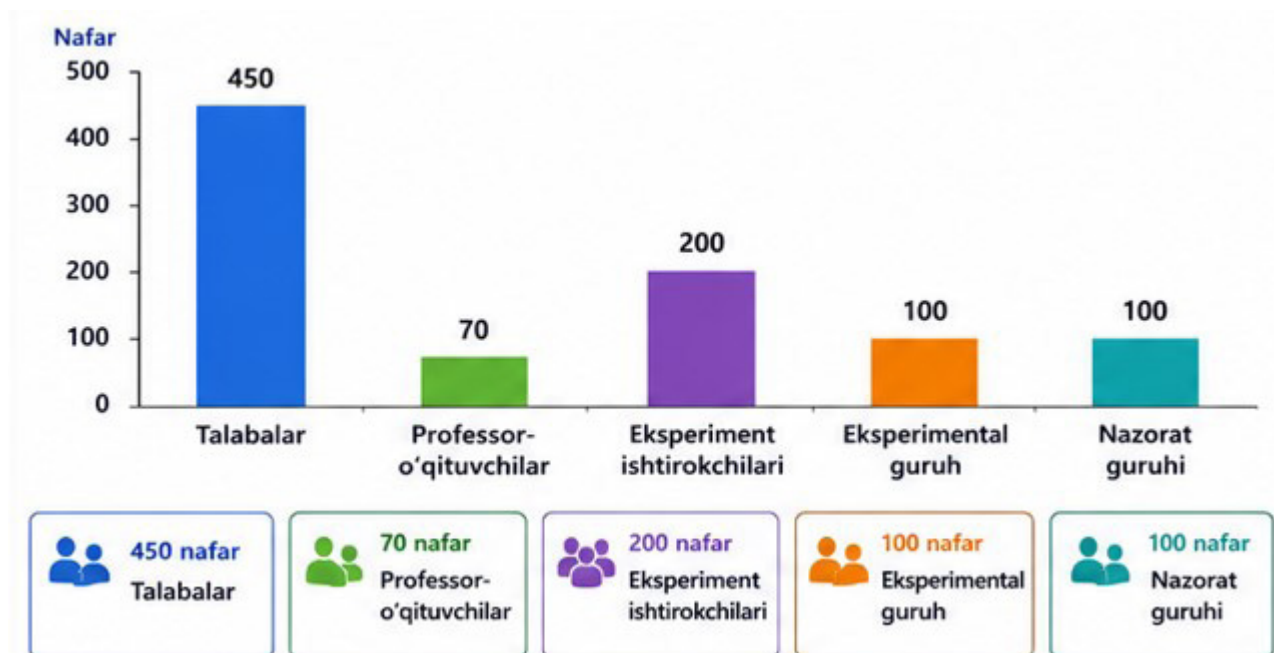
Innovatsion ta'lim muhitini yaratish: Talabalarni ijodiy yondashuvlarga undaydigan, xatolardan qo'rqmaslik va eksperimentlarga ochiqlik muhitini shakllantirish. Bu muhitda pedagoglar mentor va fasilitator rolini o'ynab, talabalarining intellektual faolligi, qiziquvchanligi va fikrlash mustaqilligini rag'batlantirdilar ^[3].

Pedagoglarning kompetensiyalarini oshirish: Eksperimental guruhda dars beruvchi pedagoglar uchun innovatsion o'qitish metodlari va texnologiyalarini qo'llash bo'yicha maxsus treninglar va mahorat darslari tashkil etildi. Bu ularning ijodiy pedagogik faoliyatini kuchaytirishga xizmat qildi ^[1, 3].

Nazorat guruhida esa an'anaviy o'qitish metodlari qo'llanildi. Shakllantiruvchi eksperiment olti oy davomida amalga oshirildi.

Nazorat bosqichi: Shakllantiruvchi eksperiment yakunlangach, har ikkala guruh talabalarining innovatsion fikrlash darajasi qayta diagnostik testlar va so'rovnomalar yordamida aniqlandi. Olingan natijalar qiyosiy tahlil qilindi.

Oliy ta'lim muassasalarining o'quv rejalari, fan dasturlari, me'yoriy hujjatlari, shuningdek, innovatsion faoliyatni tartibga soluvchi qonun hujjatlari tahlil qilindi. Bu tahlil ta'lim tizimida innovatsion fikrlashni rivojlantirish uchun mavjud imkoniyatlar va cheklovlarni aniqlashga yordam berdi. Tadqiqotda standartlashtirilgan so'rovnomalar, yarim-strukturalangan intervyu protokollari, kuzatish varaqalari, Torrens ijodiy fikrlash testining moslashtirilgan versiyasi, shuningdek, talabalarining loyiha ishlarini baholash uchun maxsus ishlab chiqilgan rubrikalar va mezonlar qo'llanildi. Barcha vositalar tadqiqotning maqsad va vazifalariga mos ravishda ishlab chiqildi va pilot sinovdan o'tkazildi.

1-rasm: Tadqiqot ishtirokchilari statistikasi

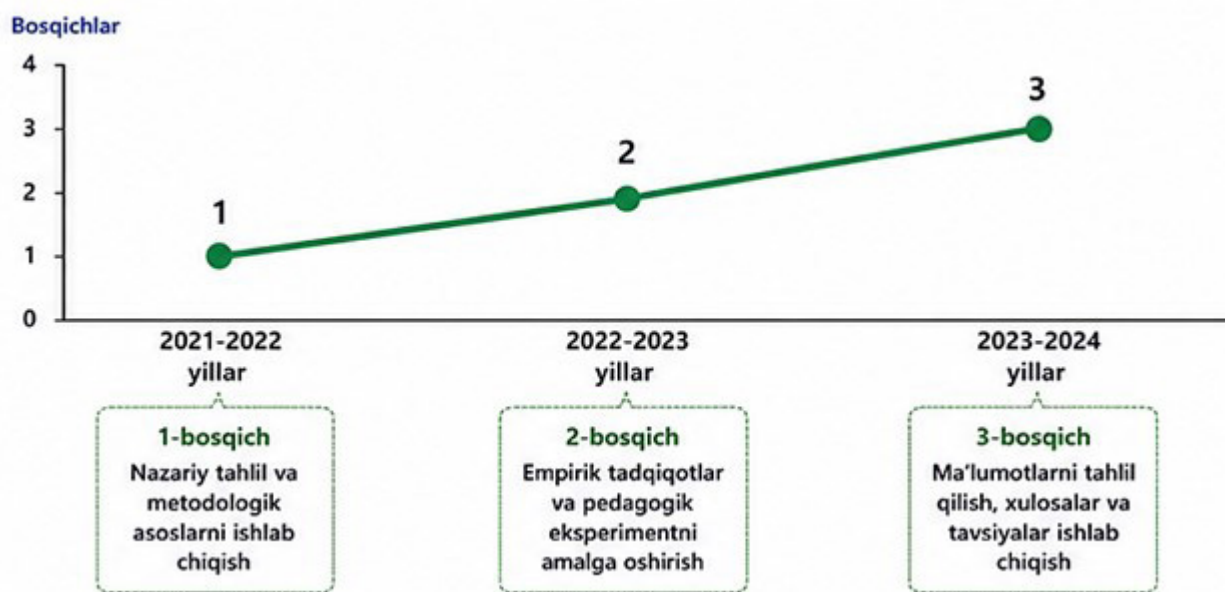
Yig'ilgan ma'lumotlar sifat va miqdoriy tahlil metodlari yordamida qayta ishlandi.

Sifat tahlili: Intervyu va ochiq savollarga berilgan javoblar kontent-tahlil va tematik tahlil usullari yordamida o'rganildi. Bu talabalar va pedagoglarning innovatsion fikrlashga oid subyektiv qarashlari, tajribalari va takliflarini chuqur tushunishga imkon berdi.

Miqdoriy tahlil: So'rovnoma va test natijalari statistik metodlar yordamida tahlil qilindi. Statistik tahlil uchun SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) dasturidan foydalanildi. Deskriptiv statistika (o'rtacha qiymat, standart og'ish, chastota taqsimoti) ma'lumotlarning umumiy manzarasini aks ettirdi. Inferensial statistika (t-test, ANOVA, korrelyatsiya tahlili) eksperimental va nazorat guruhlar o'rtasidagi farqlarning statistik ahamiyatini aniqlash, shuningdek, turli o'zgaruvchilar o'rtasidagi bog'liqliklarni o'rganish uchun qo'llanildi. Masalan, t-test eksperimental guruhda innovatsion fikrlash darajasining nazorat guruhiga nisbatan sezilarli darajada oshganligini aniqlashda muhim rol o'ynadi.

Tadqiqotda jami 450 nafar talaba va 70 nafar professor-o'qituvchi ishtirok etgan bo'lib, bu natijalarning ishonchliligi va reprezentativligini ta'minlaydi. Pedagogik eksperimentda esa 200 nafar talaba qatnashgan bo'lib, ular 100 nafardan eksperimental va 100 nafardan nazorat guruhlariga teng taqsimlangan. Guruhlarning teng shakllantirilishi eksperiment natijalarini xolis baholash imkonini yaratgan.

Tadqiqot natijalarining ishonchliligi va validligini ta'minlash maqsadida bir qator choralar ko'rildi. Ma'lumotlarni yig'ishda turli metodlarning (so'rovnoma, intervyu, test, kuzatish) kombinatsiyasi (triangulyatsiya) qo'llanildi, bu esa olingan natijalarning har tomonlama tasdiqlanishiga yordam berdi. Diagnostik vositalar (testlar, so'rovnomalarni) psixometrik talablar asosida ishlab chiqildi va pilot sinovdan o'tkazilib, ularning ishonchliligi va validligi tekshirildi. Eksperiment jarayonida guruhlarining tengligi ta'minlandi va tashqi omillarning ta'sirini minimallashtirishga harakat qilindi. Olingan natijalar bir necha mutaxassislar tomonidan mustaqil ravishda tahlil qilindi va xulosalar ekspert baholashidan o'tkazildi.

2-rasm: Tadqiqot bosqichlari va davomiyati

Tadqiqot 2021-2024-yillar davomida uch bosqichda olib borilgan.

Birinchi bosqichda innovatsion fikrlashning nazariy asoslari o'rganilgan va metodologik apparat ishlab chiqilgan.

Ikkinchi bosqichda empirik tadqiqotlar hamda pedagogik eksperiment amalga oshirilgan.

Uchinchi bosqichda esa olingan natijalar statistik jihatdan qayta ishlanib, ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Bu bosqichma-bosqich yondashuv tadqiqotning ilmiy izchilligini ta'minlagan.

Ushbu metodologik yondashuv talabalarda innovatsion fikrlashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlarini ilmiy-nazariy jihatdan asoslash, ularning samaradorligini empirik jihatdan tasdiqlash va ta'lim amaliyotiga joriy etish uchun asosli tavsiyalar ishlab chiqish imkonini berdi. Tadqiqotning ilmiy yangiligi va amaliy ahamiyati aynan shu kompleks metodologik yondashuv orqali O'zbekiston oliy ta'lim tizimi sharoitlariga mos keladigan, innovatsion fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan samarali pedagogik mexanizmlarni ishlab chiqishda namoyon bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot talabalarda innovatsion fikrlashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlarini ilmiy-nazariy jihatdan asoslab, ularning samaradorligini empirik tarzda tasdiqladi. Innovatsion fikrlashni shakllantirish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, tadqiqot natijalariga ko'ra, bunda interaktiv o'qitish metodlari, zamonaviy texnologiyalar, ijodiy ta'lim muhiti hamda pedagoglarning yuqori kompetensiyalari muhim ahamiyatga ega. Xususan, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, virtual laboratoriyalar va mentorlik yondashuvi talabalarining divergent, tanqidiy fikrlash va ijodiy yechimlarni topish qobiliyatlarini rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. O'tkazilgan pedagogik eksperiment taklif etilgan shart-sharoitlarning talabalar innovatsion fikrlash darajasini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Bu natijalar oliy ta'lim tizimida intellektual salohiyatli va raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash uchun mustahkam ilmiy-amaliy asos yaratib, milliy ta'lim islohotlariga muhim hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Xolmatova D. A. Bo'lajak o'qituvchilarda innovatsion fikrlashni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari: Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. - Toshkent: Toshkent davlat pedagogika universiteti, 2022. - 48 b. - https://library.tdpu.uz/files/avtoreferatlar/2022/xolmatova_d_a_avtoreferat.pdf
2. Xalilova M. O. Talabalarda innovatsion fikrlashni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari // Pedagogik mahorat. - 2021. - №. 2. - B. 122-125. - <https://journal.buxdu.uz/index.php/pedagog/article/view/3017>
3. Xolmatova M. X. Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion ta'lim muhitini yaratishning pedagogik asoslari // Fan va jamiyat. - 2020. - №. 1. - B. 123-126. - https://uzjournals.edu.uz/fan_va_jamiyat/vol_1_no_1/iss_1/18/
4. Xudoyberdiyeva G. S. Oliy ta'lim muassasalarida talabalarida innovatsion kompetentlikni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari // Pedagogika. - 2021. - №. 3. - B. 156-160. - https://uzjournals.edu.uz/pedagogika/vol_1_no_3/iss_3/25/
5. Xudoyberdiyeva D. S. Talabalarda innovatsion fikrlashni rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati // Ta'lim va innovatsiya. - 2022. - №. 1. - B. 87-90. - https://uzjournals.edu.uz/talim_va_innovatsiya/vol_1_no_1/iss_1/15/
6. Xolmatova N. R. Oliy ta'limda innovatsion faoliyatga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari // Fan va texnologiyalar taraqqiyoti. - 2020. - №. 2. - B. 112-116. - https://uzjournals.edu.uz/fan_va_texnologiya/vol_1_no_2/iss_2/18/
7. Xudoyberdiyeva S. M. Talabalarda innovatsion fikrlashni shakllantirishda pedagogik yondashuvlar // Ilm sarchashmalari. - 2023. - №. 1. - B. 189-192. - https://uzjournals.edu.uz/ilm_sarchashmalari/vol_1_no_1/iss_1/30/

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №8(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.